

MAKSĻA UN MAKSĻINIEKI

PUBLICISTS OSVALDS AKMENTIŅŠ
Bostonā nodevis iespēšanai ALTS savu
pētījumu "Latvijas ideja Amerikā".
Bez tam vēl viņš uzrakstījis angļu
valodā pētījumu "Latvians in Boston
and Massachusetts" un turpina rakstīt
par latviešu pionieriem Kanādā.

MĀKSLINIEKS JĀNIS CĪRULIS sa-
ņēmis no "Aldus Book Limited"
Aldus House" Londonā, Anglijā pie-
prasījumu pēc atļaujas publicēt J. Ci-
ruļa zīmējumu Sir Julian Huxley grā-
matā "The Wonderful World of Eva-
lution".

Pirms 40 milj. gadiem Austrālija un
Antarktīka bijis viens kontinents, - ar
elektronisko smadzeņu palīdzību sakās
noskaidrojuši pētnieki V. Sprolls un
Roberts Dics, kas strādā ASV valdī-
bas dienestā.

Tempļa universitātē
skolā Filadelfijā ar
ieguvu B.F.A. gradu
dijas viņš turpinās.
skolā magistra gra-
der Phi Eta Sigma.

Latvijas vēstures materiāli zviedru publicējumā

**PĒRS VĪSELGRĒNS /WIESELGREN/
BREV TILL GEORG STIERNHIELM
/- VĒSTULES GEORGAM
ŠERNJELMAM/. LUNDĀ 1968.G.
450 LPP.**

Mūsu tautas vēsturē 17. gadsimts
bijis ļoti bangains, militāriem noti-
kumiem bagāts, pie kam latvieši ne-
atvairāmi rauti līdz lielo pretinieku
sacensību un cīņu mutuļos. Visumā
šis gadsimts vēsturniekiem labi pa-
zīstams. Zviedru zinātniekiem par to
publicēti plaši darbi. Taču jaunu ma-
teriālu publicējumā var palīdzēt vēl
pilnīgāk un vispusīgāk izprast dažādus
tā laika notikumus un visu tā laikme-
ta sociālo gaisotni. Kādu šādu arī lat-
viešu vēsturniekiem /tāpat literātūr-
zinātniekiem/ nozīmīgu dokumentu
krājumu priekš neilga laika Lundā lai-
dis klajā zviedru prof. Pērs Vīsel-
grēns. Viņa publicējums satur lielu
skaitu vēstūļu, kas kādreiz rakstītas
Georgam Šernjelmam /Stiernhielm/
ievērojamam zviedru 17.g.s. literātam
un administrācijas darbiniekam. Ilgi
darbojamies Vidzemē, viņš bijis iz-
cils amats, starp citu, Virskonsisto-
rijas loceklis /priekšsēža biedrs/
Tartū, tiesnesis turienes virstesā,
arī apgabala tiesā u.c. Šo un vēl ci-
tu augsto amatu dēļ pie viņa griezu-
šās daudzas personas, kā P. Vīsel-
grēns norāda, sākot ar pašiem Zvied-
rijas valdniekiem /karaliene Kristīne,
Kārlis 10./ un beidzot ar visādiem maz
izglītotajiem Baltijas vāciešu junku-
riem un pat vienkāršiem ļaudīm.

Pārlūkojot plašo publicēto vēstūļu
klāstu, kur visvairāk dokumentu ir
zviedru valodā, bet citi rakstīti arī
latīniski, vāciski un krieviski, redza-
ma visai krāsaina tā laika Igaunijas
un latviešu Vidzemes dzīves aina. Lai-
ki ir ļoti nemierīgi, un arī ļaužu ti-
kumi /pat mācītāju aprindas neatskai-
tot/ nav nekādi slavējamie. Kā jau ties-
nesim, Šernjelmam īpaši daudz nācies
sadurties ar visādām negatīvām tā lai-
ka dzīves parādībām. Redzams, ka ne
velti Juris Mancelis savā svētrunu
grāmatā /1954.g./ žēlojies par ļaužu
morāles pagrimumu...

Piebilstams, ka Mancelis bija Šern-
jelma tuvs draugs un arī kollega Tartu
virskonsistorijā. Pēdējais viņam vel-
tījis arī apsveikuma dzejoļi, kad nāca
klajā Mancela latviešu valodas vār-
dņica /Lettus, 1638.g./. Dzejolis ie-
spiests leksikona titullapas otrā pusē.

Latviešu vēsturniekam, kas pievērs-
tos zviedru laikiem Vidzemē, Vīsel-
grēna publicētais krājums varēs visai
noderēt. Vienkārta, daļa vēstūļu ir kādā
Latvijas pastorātā, muižā vai arī tieši
Rīgā rakstīta, otrkārt, apstākļi, kas
šīn dokumentu kopumā izzīmējas, ir
raksturīgi visai toreizējai Zviedrijas
provinciālī Baltijas jūras austrumu
krastā. Ja Igaunijas ziemeļu daļa bija
zviedru pārvaldībā jau daudz ilgāku
laiku un apstākļi tur bija kaut cik
normalizējušies, tad to, pēc minēta-
jām vēstulēm spriežot, nevarēja sacīt
par nesen vēl katolisko, Polijas pār-
valdīto Vidzemes daļu.

P. Vīselgrēna publicējuma vērtību
palielina tas, ka viņš daudzām vēstu-

lēm pievienojis nevien grūti saprota-
mo vai kļūdaini rakstīto vārdu paskai-
drojumus /prāvā skaitā arī tulkoju-
mus/, bet bez tam vēl, kā teicams
tā gadsimta Zviedrijas un Baltijas zem-
ju apstākļu pazinējs /pats bijis par
profesoru Tartu universitātē, labi prot
igauņu valodu/, sniedzis arī komentā-
rus un piebildes. Tajās daudzkārt ir
norādes uz dažādām citām /zviedru,
vācu, somu, igauņu u.c. autoru/ pu-
blikācijām, ar ko lasītājs tiek liet-
pratīgi informēts, kur event, meklēt
vēl sīkākās ziņas par attiecīgo jautā-
jumu.

P. Vīselgrēna ilgo gadu vākumu re-
zultātā ir radies krājums, kur uzeja-
mi arī dokumenti, kas vēlāk, otra pa-
saules kara laikā, vai nu aizvesti no
Lātvijas /kāda daļa it-kā uz Torgavu
Čehoslovākijā/, vai arī pilnīgi pa-
gaisuši. Ja dažos skartas kādas šau-
rākas problēmas vai ģimenes lietas,
tad citur redzamas arī liecības par
lielās politikas rosmēm. Piebilstams,
ka zviedri mēģināja panākt, lai Kur-
zemes hercogiste, kas bija pakļauta
Polijas kronim, pārietu Zviedrijas pas-
pārņē. Tas, kā zināms, nenotika: il-
gvi cīņas beidzās ar Zviedrijas sakā-
vi un visas Vidzemes atdošanu Krie-
vijai.

Publicētajā sarakstē visai zīmīgas
ir arī vēstules, kur dokumentējusies
krievu un zviedru robežkomisiju stī-
vēšanās par kādiem apvidiem, īpaši
Ingrijā. Mūsu dienu traģēdijām līdzī-
gus apstākļus uziet sarakstē par krievu
bēgu atprasīšanu un izdošanu at-
pakaļ, arī par karēivju bēgšanu /sa-
gāžot lielgabalus akā/, kad tuvojas
ienaidnieks stiprā pārspēkā, pie kam
visam pa vidu zemnieki izmanto sa-
jukuma situāciju un rauj sev, cik vien
iespējams sagrābt... Krievi iespēžas
dziļi Vidzemē. Koknesē tiem pat jau
savs vojevoda. Jaunā Tartu universi-
tāte kara notikumu dēļ vairs nevar
darboties. Laiks ir lielas nedrošības,
pieviltu cerību un nepiepildītu nodomu
pilns.

Latviešu vēsturnieku mazāk spēš in-
teresēt vēlāko gadu vēstules, kad Šern-
jelmam bija uzticēti dažādi uzdevumi
Holandē un pēc tam pašā dzimtenē
Zviedrijā.

Publicētā krājuma izmantošanu at-
vieglina izdevēja pievienoto registru
/vēstūļu autoru, pieminēto personu,
vietu u.t.t./ rādītāji. Plašs ir arī iz-
mantotās literatūras saraksts. Šern-
jelma mūža gaitu pārskatu, īpaši iz-
ceļot viņa darbību Vidzemē, P. Vīsel-
grēns sniedzis grāmatas ievadā.

IKS

FILMU APSKATS

Mežonīgo rietumu filma "ISTĀ
DŪŠA" /True Grit/ iezīmē Džona Vai-
na /Wayne/ 40 gadu darbību filmā.
Džons Vains ir tipisks kinoaktieris,
kas parasti nemēģina "iemiesoties"
lomā vai raksturā, bet arvien tēlo
tikai "pats sevi". Totiesu viņš nove-

LAI DĪGA DARBA VAINAGOJUMS

ĻU PŪT VĒJINI
KALAMAZŪ

lvot, ka Raina "Pūt
tik iemīļotā un tik
arbūt tādēļ, ka būti-
es luga. Ļaužu nenoa,
mantrausība, skau-
ba un naidis izposta
Iestību, izraisot sēr-
tragisku bojā eju. Šis
bet tas nekad nenoo-
vienkāršo sižetu iea-
ā aiņā. Latvju tautas
ņiem, kāzām un pre-
ā iztēles prizmā lūz-
ugas fabulu un darbī-
tas dziesma 5 cēlie-

ram pat svešvārds. Tā sākās ansamb-
ļa audzināšana - caur Raini un tau-
tas dziesmu ritmiem. Izrāde bija šī
garā un neatlaidīgā darba noslēgums.

Delverīgo Daugavas laivinieku Uldi-
it kā gruzdoša nemiera urdītu - ti-
camī atveidoja Richards Rollis. Sedz-
acīti Barbu tēloja režisore, pārlie-
cinādama skatītāju, ka liktenis samez-
glojumos sērdienel atlicis tikai viens
ceļš - brīvprātīga došanās nāvē. Re-
ģiņas Sk. upšķeles Orta šķīta kā Lai-
mes māte, kas pārstāj bārenīti, un,
liekas, režisore šo lomu tā bija ie-
cerējusi. Zīmīgs Gatīņa tēls bija iz-
devies Raimondam Ziemeļim, un Jā-
nis Šverns labirdīgo, bet viņa no-
gurdināto Didzi notēloja tik reljefi,
ka cēliena vidū izpelnījās aplausus.
Pārējās lomās veiksmīgi debitēja: Rū-
ta Mazkrīsta /Anda/, Mirdza Paudru-
pa /Māte/, Anete Znatnaja /Ciepa/
Liesma Krautmane /Zane/, Baiba Šin-
te, Zīle Zuika /kalpones/, Mārtiņš
Paudrups, Jānis Baškers /kalpi/.

Ar šo iestudējumu Helēna Sildega
sevi apliecinājusi par lietpratīgu jau-
no aktieru audzinātāju un iefūtīgu Rai-
ņa drāmas interpretētāju.

Ar atzinību jāpiemin tehniskie pa-
līgi: Arvīds Bārzdēlis /gaismas/, Ivars
Rozīns /skaņu efekti/, Rūdolfs Gendri-
kova /skatuves meistars/ un Antons
Sildegs /rekvizītes/.

Liels pārsteigums rīkotājiem bija
gandrīz izpārdotā zāle. Četrīsimt ska-
tītāju vidū bija daudz skolu jaunatnes
un studentu.

A. ZAĻINSKIS

MAKUSAS JAUNAS GRĀMATAS

F. Donasa — POLITISKOS KRUSTCEĻOS —

..... \$4,00

MEDITĀCIJAS — dzejoļi \$3,95

MEDITĀCIJA PAR MENDELSONU-BARTOLDIJU 2,00

Kompozīcijas klavierēm:

.....\$2,00 SEHERAZADE\$3,50

.....L. Tolstoja — MANA TICĪBA \$5,00

JĀNA ŠKIRMANTA APGĀDS

828 Hinnan Ave., Evanston, Ill. 60202